

Haridusvõti

Haridusvõti on OSKA andmemudeli osa, mis näitab teoreetilist seost omandatud hariduse ja töökoha vahel.

Haridusvõtit kasutatakse OSKA mudelis prognoosimaks, kui suur on hariduspakkumine¹ ametialagruppidesse².

OSKA sai haridusvõtme loomise idee Soome eeskujul, kus seda kasutatakse tööjõu vajaduse ja hariduspakkumise prognoosimisel³.

Metoodika

Alusandmed

Haridusvõtme moodustamise aluseks on OSKA meeskonna poolt kogutud ekspertteadmine, Eesti Hariduse Infosüsteemi, töötamise registri ning muud Maksu- ja Tolliameti andmed.

Ekspertteadmine on OSKA meeskonda koondunud aastate jooksul tehes OSKA valdkonnauuringuid, mille käigus on vesteldud nii tööandjate kui ka koolidega ning arutatud millised oskused on vajalikud eri ametites ning kus ja millistel õppekavadel saab neid oskusi omandada.

Eesti Hariduse Infosüsteemist (EHIS) kasutatakse lõpetajate andmeid alates 2006. aastast. Haridusvõtmes kasutatakse inimese viimati omandatud tasemeharidust.

Töötamise registrit ning muid Maksu- ja Tolliameti andmeid kasutatakse inimeste töökoha määramiseks. Inimese töökoht määratakse viimase kalendriaasta põhitöö järgi. Inimese põhitöö on püsivaim töösuhe. Kui püsivus on mitmel ametikohal võrdne, siis kasutatakse eristamiseks palka.

Arvutamine

Inimese põhitöökohta ameti (ISCO) ja tegevusala (EMATK) järgi omistatakse igale inimesele ametialagrupp. Selle eesmärk on koondada sarnaseid oskusi vajavad ametid suurematesse rühmadesse.

Inimese tasandil seotakse tema ametialagrupp ja viimane omandatud haridus EHIS-e järgi. EHIS-es on hariduse omandamised alates 2006. aastast. Inimesed, kes on omandanud oma viimase hariduse enne 2006. aastat või on omandanud kutse või kõrghariduse pärast 2006. aastat välismaal, jäetakse andmete puudumise tõttu haridusvõtme moodustamisest välja.

Haridusvõtme moodustamisel oli võimalik kasutada kas viimast või kõrgeimat omandatud haridust. OSKA meeskond otsustas kasutada viimast omandatud haridust, sest elukestev õppimine soosib

¹ Prognoositav lõpetajate arv õppekavarühmade lõikes

² Ametialagrupp koondab sarnaste oskustega ameteid üle majanduse. Defineeritakse ISCO 4. ja 5. taseme kaudu)

³ Aitäh Soome riiklikule haridusametile (Opetushallitus) ja eriti Ilpo Hanhijokile, kes jagas OSKA-le Soome haridusvõtit (*Correspondence key*).

pidevat enesetäiendamist, mis võib toimuda madalamatel haridustasemetel, kui omandatud kõrgeim.

Inimese viimase omandatud hariduse ja põhitöökoha ameti ühendamisel tekib maatriks, kus ühel teljel on õppekavarühm ja teisel teljel ametialagrupp. Haridusvõtmes moodustati eraldi neli maatriksit kutsehariduse, kõrghariduse I astme, kõrghariduse II astme ning kõrghariduse III astme jaoks.

Maatriksi pealt arvutatakse välja mitu protsenti õppekavarühma lõpetajatest töötab ametialagrupis. Edaspidi hinnatakse maatriksis mitu protsenti õppekavarühma lõpetajatest peaks katma ametialagruppide tööjõuvajadust.

Kasutades OSKA meeskonna poolt kogutud ekspertteadmisi määrab OSKA meeskond kõigis neljas maatriksis⁴ õppekavarühma ja ametialagrupi vahelisele seosele tugevuse.

Seos puudub tähendab, et seos õppekavarühma õppekavadel omandatavate oskuste ja teadmiste ning ametialagrupis olevate ametite vahel on väga nõrk. Olemasolev empiiriline seos nullitakse ning sellest õppekavarühmast ei prognoosita lõpetajaid täitmaks ametialagrupi tööjõuvajadust.

Nõrk seos tähendab, et seos õppekavarühma õppekavadel omandatavate oskuste ja teadmiste ning ametialagrupis olevate ametite vahel on nõrk. Olemasolevat empiirilist seost vähendatakse poole võrra ning sellest õppekavarühmast prognoositakse tulevikus osakaaluna vähem lõpetajaid täitmaks ametialagrupi tööjõuvajadust kui on seni olnud.

Keskmine seos tähendab, et seos õppekavarühma õppekavadel omandatavate oskuste ja teadmiste ning ametialagrupis olevate ametite vahel on keskmine. Olemasolevat empiirilist seost ei muudeta ning sellest õppekavarühmast prognoositakse tulevikus osakaaluna sama palju lõpetajaid täitmaks ametialagrupi tööjõuvajadust, kui seni on empiiriliselt olnud.

Tugev seos tähendab, et seos õppekavarühma õppekavadel omandatavate oskuste ja teadmiste ning ametialagrupis olevate ametite vahel on tugev. Olemasolevat empiirilist seost suurendatakse proportsionaalselt puuduva seose ning nõrga seosega ametialagruppide arvelt ning sellest õppekavarühmast prognoositakse tulevikus osakaaluna rohkem lõpetajaid täitmaks ametialagrupi tööjõuvajadust, kui seni on empiiriliselt olnud.

Näited

Inimene õppis aednikuks ning töötab kokana. Kuigi kokal võib oma töös olla kasu teadmistest, mis puudutavad erinevaid söödavaid taimi, siis on oskuste ja teadmiste vaheline seos piisavalt kaugel, et kokkade koolitustellimust täites ei peaks koolitama aednikke. Haridusvõtmes sellisel juhul seos puudub.

Inimene õppis aednikuks ning töötab loodusmeditsiini spetsialistina. Loodusmeditsiini spetsialistide koolitustellimuse täitmiseks ei peaks koolitama aednikke, kuid osad spetsialistid võiksid omandada aedniku oskusi, et laiendada oma ametis pakutavate teenuste baasi. Haridusvõtmes vähendatakse seose tugevust poole võrra, sest tegemist on nõrga seosega.

Inimene õppis aednikuks ning töötab müügispetsialistina. Registri andmeid kasutades ei saa olla kindel, et inimene müüb aiandusega seotud tooteid, kuid Eestis on piisavalt müügispetsialisti töökohti, kus müüakse aiandussaadusi või -tarbeid. Seega ei suurendata ega vähendata nende

⁴ Kutseharidus, kõrghariduse I aste, kõrghariduse II aste ja kõrghariduse III aste.

inimeste osakaalu, kes omandavad aianduse eriala ja töötavad müügijuhtidena tulevikus. Haridusvõtmes jäetakse seos sama suureks, sest tegemist on keskmise seosega.

Inimene õppis aednikuks ning töötab põllumajanduses aedniku või põllumehena. Omandatud oskuste ja ametikoha vaheline seos on tugev ning seega võib haridusvõtmes nõrga ja puuduliku seose arvelt suurendada tugevat seost.

Maatriksis olevatele õppekavarühma ja ametialagrupi vaheliste seoste tugevustele toetudes arvutatakse empiirilise alusandmestiku pealt teoreetiline seos ehk haridusvõti.

Haridusvõtmes eemaldatakse õppekavarühma ja ametialagrupi vahel need seosed, kus oskuste ja ametialagrupi ametialade vahel seos puudub, vähendatakse neid, kus seos on nõrk, ning proportsionaalselt suurendatakse neid, kus seos on tugev. Haridusvõtmes annavad ühe õppekavarühma seosed kõikide ametialagruppide peale kokku 100%.

Edasine kasutamine OSKA mudelis

Õppekavarühma prognoositud lõpetajate arv korrutatakse läbi haridusvõtme õppekavarühmade ja ametialagruppide seostega. See jagab prognoositud lõpetajad ametialagruppidesse.

Edasi saab valdkonnauuringutes ja üldprognoosis hinnata, kas teoreetiliselt jagub lõpetajaid katmaks ametialagrupi tööjõuvajadust.

Uuendamine

Haridusvõti arvutatakse vähemalt kord aastas ringi kasutades värskemaid andmeid.

Haridusvõtme seoste tugevust muudetakse jooksvalt vastavalt uuenenud ekspertteadmistele ning õppekavade muudatustele.

Selle tulemusena võib aasta jooksul olla rohkem kui üks haridusvõtme versioon. Versioonide vahelised muudatused pole eeldatavasti väga suured.